

จังหวัดสุโขทัย

“ชุมชนบ้านคุกพัฒนา”

ศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนบ้านคุกพัฒนา
หมู่ที่ 12 ตำบลสารจิตร อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ข้อมูลทั่วไป

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอทุ่งเสลี่ยม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลบ้านแก่ง อำเภอศรีสัชนาลัย

ขนาดพื้นที่

ตำบลสารจิตร มีเนื้อที่ประมาณ 74.52 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 46,576 ไร่

การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์

“ เศรษฐกิจพอเพียง
เมืองประวัติศาสตร์
กำบัญญัติรายจ่าย

อยู่เคียงธรรมชาติ
บ้านสะอาดเรียงราย
เกิดท้องคราชัน”

คำขวัญ

ข้อมูลพื้นฐาน

ใครที่เคยได้ฟังหรืออ่านพบชื่อ บ้านคูกพัฒนา เป็นครั้งแรกต้องอดคิดไม่ได้ว่าทำไมถึงชื่อ “บ้านคูกพัฒนา” ซึ่งความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจหมายถึง “คูกตารางหรือสถานที่กักขังคนทำความผิดที่ศาลสั่งลงโทษแล้วหรือคนบ้านนี้ติดคุกกันทั้งบ้านพอพ้นโทษหลวงท่านเลยนำมาอยู่ร่วมกัน เพื่อควบคุมดูแลง่ายไม่ให้เกิดความผิดคิดร้ายกับใครได้อีก”

ที่มาของคำว่า บ้านคูกพัฒนา คือ มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า พระร่วงเดินทางมาพบ นางคำ สาวงามประจำหมู่บ้านที่กำลังเล่นน้ำที่แก่งหลวง พระร่วง ผู้มีวาจาสิทธิ์ ได้วิ่งไล่ตามไป แต่วิ่งสะดุดตอล้มลงที่บ้านแสนตอร้องไห้เสียใจจนเสียชีวิตที่บ้านสารจิตร อาการที่พระร่วงนั่งคุกเข่าเป็นที่มาของ “บ้านคูก” นั้นเอง บ้านคูกพัฒนา แยกมาจาก บ้านคูก หมู่ที่ 2 ต.สารจิตร อ.เมือง จ.สุโขทัย

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการดำรงชีวิต โดยยึดหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ชุมชนอยู่ใกล้กับแหล่งประวัติศาสตร์ ซึ่งได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก นับว่าเป็นทุนทางสังคมอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพกลุ่มโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นอาชีพเสริมกับคนในชุมชนอีกอาชีพหนึ่งและศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคูกพัฒนาได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนทำบัญชีครัวเรือน ทุกครัวเรือน

วิสัยทัศน์

“เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชาวประชา กลุ่มอาชีพก้าวหน้า พึ่งพาตนเอง”

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการดำรงชีวิตของประชาชนได้รู้จักพึ่งตนเอง

เลี้ยงชาวประชา คือ กลุ่มกิจกรรมที่สร้างอาชีพเสริมให้กับประชาชนในชุมชนทำให้ทุกครัวเรือนมีรายได้มากขึ้น

กลุ่มอาชีพก้าวหน้า คือ กลุ่มกิจกรรมที่มีความก้าวหน้ามีการพัฒนาคุณภาพ ของผลิตภัณฑ์ เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้าง

พึ่งพาตนเอง คือ หลักการใช้ชีวิตของประชาชนในชุมชนและกลุ่มกิจกรรมในชุมชนที่เน้นพึ่งพาตนเองก่อน ที่จะขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านเข้าใจและยอมรับกับวิสัยทัศน์นี้

การประกอบอาชีพหลัก

ทำนาข้าว	120	ครัวเรือน	เนื้อที่รวม	4,600	ไร่
ปลูกอ้อย	62	ครัวเรือน	เนื้อที่รวม	2,250	ไร่
ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	15	ครัวเรือน	เนื้อที่รวม	320	ไร่
ปลูกยาง	13	ครัวเรือน	เนื้อที่รวม	150	ไร่
ปลูกถั่วเขียวผิวดำ	8	ครัวเรือน	เนื้อที่รวม	565	ไร่
อาชีพค้าขาย	5	ครัวเรือน			
อยู่ซ่อมรถ	2	ครัวเรือน			
อาชีพรับจ้างทั่วไป	95	ครัวเรือน			
ทำงานประจำ / รับราชการ	7	ครัวเรือน			
ทำงานเอกชน	29	ครัวเรือน			
อาชีพเลี้ยงสัตว์	8	ครัวเรือน			

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีและวัฒนธรรมที่นำมาเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคูกพัฒนา

ประเพณีงานบุญ

1. ประเพณีใส่บาตรข้าวใหม่ (ข้าวหลาม)
2. ประเพณีงานบุญสลากภัต
3. เพลงและการละเล่น
4. ประเพณีกินสี่ถ้วย
5. การท่องเที่ยววิถีไทยโดยชุมชน
 - ประเพณีวิ่งวัว พระร่วง
 - พระลือ
 - ตำนานของชุมชน

แผนงาน / โครงการของชุมชน

การจัดแผนแม่บทชุมชน

- การเก็บข้อมูล รวบรวมปัญหาของสมาชิก
- การวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหาและอุปสรรค เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสของชุมชน
- ให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมโดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อฟังความคิดเห็น
- เชิญภาคีพัฒนาเข้าร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน เช่น อบต. พัฒนาชุมชนเกษตร

แผนชุมชนด้านเศรษฐกิจ

- แผนการจัดตั้งสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน
- แผนการจัดการฐานข้อมูลองค์ความรู้ของชุมชน

ภาคเหนือตอนล่าง

- แผนการส่งเสริมอาชีพทำน้ายาอเนกประสงค์ แปรรูปอาหาร
- แผนการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ เพิ่มศักยภาพบุคลากร

แผนชุมชนด้านการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- แผนการอบรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- แผนการปลูกป่าในชุมชน
- แผนการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษ
- แผนการปลูกไม้ใช้สอยตามหัวไร่ปลายนา

กลุ่มองค์กรชุมชน

วิสาหกิจชุมชนสารจิต ม.4 การเพาะเห็ด

สถาบันการเงินชุมชน ต.สารจิต อ.เมือง จ.สุโขทัย ธ.ก.ส. สนับสนุน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ธ.ก.ส. กองทุนสวัสดิการ

รายชื่อคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านคูกพัฒนา

นางทรงสวรรค์	ลีสวน	ตำแหน่ง	ประธาน
นายอภิชาติ	ท่าสัมฤทธิ์	ตำแหน่ง	รองประธาน
นายพิชาลักษณ์	วังตา	ตำแหน่ง	กรรมการ
นางวรรณนา	ผลบุญ	ตำแหน่ง	กรรมการ
นางเรณู	เปล้าเสียง	ตำแหน่ง	กรรมการ
นางคมคาย	ผิวแดง	ตำแหน่ง	กรรมการ
นางมวย	มิ่งมิตร	ตำแหน่ง	กรรมการ
นางชัชวาท	พงศ์สุวรรณ	ตำแหน่ง	กรรมการ
น.ส.สุนันท์	มาวงษ์	ตำแหน่ง	เลขา

ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายชนะ	ชาญศึก	มีความชำนาญด้าน	การเกษตรหนึ่งไร่หนึ่งแสน
นางทรงสวรรค์	สีสวน	มีความชำนาญด้าน	เศรษฐกิจพอเพียง
นางปิ่นหยี่	เชื้อเถาว์	มีความชำนาญด้าน	การตัดเย็บเสื้อผ้า การแปรรูปจากถ่าน
นายบุญลือ	เกตุแก้ว	มีความชำนาญด้าน	พิธีกรรมศาสนา
นายพิยา	เชื้อเถาว์	มีความชำนาญด้าน	การแต่งเพลง วิทยากรการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด
นายเมค	ประชิน	มีความชำนาญด้าน	การร้องเพลงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน
นายชวน	ผสมผล	มีความชำนาญด้าน	การจักสาน การทำเครื่องมือดักจับสัตว์
นายหย่า	พันธุกรรม	มีความชำนาญด้าน	การปลูกผักสวนครัว การตัดแต่งกิ่งไม้
นายชีพ	ผิวแดง	มีความชำนาญด้าน	ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป่ามนต์
นายประชุม	ปราศชัย	มีความชำนาญด้าน	กวาดคอกแก้เจ็บคอก รักษาแผนไทย
นายเชาว์	แผลงศร	มีความชำนาญด้าน	การเผาถ่านคุณภาพสูง

นางหลอน	แฝงศร	มีความชำนาญด้าน	การทำปลาร้า ปลาสาม
นายชนะ	เมโรนิก	มีความชำนาญด้าน	ช่างตีเหล็ก ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ทางเกษตร
นายสำราญ	ฉลวยงาม	มีความชำนาญด้าน	การปลูกมะนาวในวงบ่อ
นางวรรณมา	ผลบุญ	มีความชำนาญด้าน	การทำบัญชีครัวเรือนและได้รับให้เป็นวิทยากร กระบวนการ
น.ส.จิตราวดี	ผิวแดง	มีความชำนาญด้าน	การเพาะถั่วงอกคนโต
นายอภิชาติ	ท่าสัมฤทธิ์	มีความชำนาญด้าน	การทำปุ๋ยเคมีอัดเม็ด
นางเรณู	เปล่งเสียง	มีความชำนาญด้าน	การเป็นวิทยากรกระบวนการ
นางยี่สุณ	บุญโย	มีความชำนาญด้าน	การผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด
นางรจนา	เอี่ยมละออ	มีความชำนาญด้าน	งานไม้
นายตุ้ย	อ๋มประยูร	มีความชำนาญด้าน	ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์ความรู้ (ฐานเรียนรู้ที่โดดเด่น)

- ฐานเรียนรู้เรื่องถ่าน
- ฐานเรียนรู้เรื่องครัวเรือน
- ฐานเรียนรู้เรื่องน้ำดื่มชุมชน
- ฐานเรียนรู้เรื่องเครื่องใช้ในครัวเรือน สบู่ถ่านไม้ไผ่

รางวัลที่ภาคภูมิใจ

ชุมชนต้นแบบทางวัฒนธรรมระดับ 9 ปี พ.ศ.2558

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สร้างชื่อเสียง

- หมอนถ่านไม้ไผ่
- ข้าวไรซ์เบอร์รี่
- หวาย ของกลุ่มเยาวชน
- ว่าว ของกลุ่มเยาวชน
- ได้รางวัล ถ่านคุณภาพดี อันดับ 4

สิ่งที่ภาคภูมิใจ ได้รวบรวมพันธุ์ข้าวหายาก ถวายสมเด็จพระเทพฯ ดังนี้

- ข้าวพันธุ์ปิ่นแก้ว
- ข้าวพันธุ์ไฉ่ไฉ่ว
- ข้าวพันธุ์เกวียนหัก
- ข้าวพันธุ์แม่แม็ก

ปรัชญาในการทำงาน

ยึดหลัก 3 ท. คือ ทำทันที

การทำงานเป็นทีม โดยมีแกน อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน รวมเรียกว่า “ห้าทหารเสือ”

การประสานงานหน่วยงาน อพท. ปศุสัตว์ พัฒนาชุมชน กอ.รมน. ในส่วนการประชาสัมพันธ์ และในส่วน
ของเยาวชนใช้สื่อต่างๆ

ด้านกระบวนการพัฒนาการ

ในการทำงานได้ร่วมมือกับชุมชนรอบข้างดังนี้

- ชุมชนบ้านสารจิตรใน ต.สารจิตร
- วิสาหกิจชุมชน บ้านสารจิตร ม. 4 การเพาะเห็ด
- ร้านค้าเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโปร่ง
- วิสาหกิจชุมชนบ้านนาต้นจั่น ต.บ้านตึก อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ผลิตผ้าหมักโคลน
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว บ้านศรีสวรรค์ ต.บ้านเก่า
- ร้านจำหน่ายผ้าพื้นเมือง ต.หาดเสี้ยว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย และแลกเปลี่ยนสินค้า
- กระบวนการเรียนรู้ ฝึกฝน เต็มเต็ม ความรู้และการพัฒนาที่ได้รับจาก ธ.ก.ส. หรือจากหน่วยงานอื่น
- ได้รับการอบรมการเป็นวิทยากร จาก ธ.ก.ส.
- ได้รับการอบรมโปรแกรมการทำบัญชีการเงินของชุมชนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
- ได้รับการอบรม การเป็นวิทยากรที่ จ.นครนายก
- ได้รับการอบรม การเป็นผู้นำที่ศูนย์วังทอง จ.พิษณุโลก
- ในส่วนราชการได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือจากพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สาธารณสุข องค์กร
ส่วนบริหารส่วนตำบล

การทอเกี่ยวและกีฬา

- ส่วนการทอเกี่ยวโดยชุมชน ทำโครงการ 5 ปี ต่อเนื่อง
- กระบวนการแก้ไขปัญหาระหว่างการพัฒนา
- ด้านบุคลากร ส่วนใหญ่ติดงาน แก้ปัญหาโดยการให้คนมาแทน
- ด้านงบประมาณ ใช้ทุนสำรองไปก่อนเก็บชุมชน โดยมีเงินจากการทำน้ำขายในชุมชน
- การจัดงาน เช่น การแข่งขันวิ่งว่าว การประดิษฐ์ว่าว แยกประเภท สวยงาม สร้างสรรค์ ต่างๆ มีการ
แข่งประเภทเดียว ประเภททีม จัดงานในเดือน มีนาคม ของทุกปี
- เปิดอบรมเยาวชนแลกเปลี่ยนอาเซียน โดยใช้วิถีพื้นบ้านตำนานพระร่วง
- กระบวนการดูแลรักษา ผลของการพัฒนา
- เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ให้การพัฒนาที่ยั่งยืน

ในด้านเศรษฐกิจ ในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ รับผลประโยชน์

มีคนเข้ามาอบรมในศูนย์เรียนรู้ เรื่องอาหารให้แต่ละชุมชนหมุนเวียนกันทำอาหารและขายผลิตภัณฑ์

ในด้านสังคม

- รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ มอบของที่ระลึก จัดการประกวดร้องเพลง ประกวดธิดาผู้สูงอายุ
- จัดงานในวันสำคัญต่างๆ ให้งบประมาณศูนย์

- ค่าใช้จ่ายของศูนย์เรียนรู้ แบ่งดังนี้
 - ค่าวิทยากร ค่าจ้าง 40%
 - ใช้สำหรับจัดงานผู้สูงอายุ 20%
 - ใช้สำหรับส่งเสริมสนับสนุนงานกีฬา 10%

ด้านวัฒนธรรม

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านคุงพัฒนา โดยทำการท่องเที่ยววัฒนธรรมด้านอาหาร

- อาหารทั่วไป อาหารมงคล
- งานบุญ ใส่บาตรข้าวใหม่ สลากภัต
- การละเล่นพื้นบ้าน
- การเล่นวิ่งว่าว

ด้านสิ่งแวดล้อม

- โครงการปลูกต้นไม้วันพ่อแห่งชาติ โดยปลูกต้นตาล
- ทำก้อนระเบิด
- ทำปุ๋ยเบญจคุณ
- ธนาคารต้นไม้ ปลูกไผ่สีสุก ชางนวล ชางมล
- ไม้ใหญ่

ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่การผลิต

- การเผาถ่านและการแปรรูป
- ค่าจ้างแรงงานตามขั้นตอน
- เอาไม้เข้าเตาเผา
- เอาถ่านออกจากเตาเผา
- จัดเก็บถ่าน
- จ้างคนเย็บใส่หมอน
- จ้างคนเย็บปลอกหมอน
- บรรจุหมอน
- การเผาถ่านไม้ไผ่ทำให้น้ำส้มควั่นไม้ไปขายเพิ่มรายได้อีกส่วนหนึ่ง
- เครือข่ายการเชื่อมโยง
- ซื้อผ้าจากร้านบ้านเสี้ยว อ.ศรีสัชชนาลัย จ.สุโขทัย
- อปท.องค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำศูนย์อื่น

บทบาทศูนย์เรียนรู้กับการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้าน / สถาบันการเงินชุมชน

สถาบันการเงินชุมชน ต.สารจิตร โดยการสนับสนุนของ ธ.ก.ส. ได้ดำเนินการให้หุนเด็กและผู้สูงอายุ ให้ได้มีโอกาสและเป็นทุนสำหรับผู้ประกอบการอาชีพ ปล่อยก และจัดให้มีการออมในวันพฤหัสบดี การลงทุน โดยให้สิทธิพิเศษในการเสียดอกเบี้ยต่ำกว่าปกติ ปกติดอกเบี้ย 12/ปี ให้ผู้สูงอายุ 10/ปี

ปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนา

- โอกาสที่ได้รับจากการเรียนรู้ของคณะกรรมการ
- รากเหง้าของชุมชน วิถีชุมชน เป็นโอกาสที่เพิ่มทุนในการต่อยอดการพัฒนา
- ผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง มีใจเป็นจิตอาสา เอื้ออาทร และสามัคคีมีใจเป็นหนึ่งเดียว ส่งผลให้ชุมชนได้รับการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อยอดความคิดสร้างสรรค์
- หัวใจสำคัญคือการพึ่งพาตนเอง

โครงการ /กิจกรรม

กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการแก้ปัญหาให้ชุมชนในเรื่องหนี้ในระบบ ทางกองทุนได้ช่วยเหลือสมาชิกโดยเชื่อมโยงกับกองทุนอื่นๆ ในการแก้ปัญหา การชำระหนี้โดยประสานช่วยเหลือ การชำระหนี้กับกองทุนอื่นๆ แล้วให้การช่วยเหลือจนสำเร็จ ทำให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีและปลดหนี้ได้ ได้ทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชุมชนมีความสุข ทำให้หนี้ในระบบเข้ามาสู่หนี้ในระบบ

ผลกระทบต่อชุมชนฝ่ายเดียว เมื่อมีผลกระทบเรื่องการเงินชุมชนก็รับสมาชิกหมู่บ้านข้างเคียงและให้มีตัวแทนเข้าร่วมในคณะกรรมการกองทุน ทำให้ทุกคนที่อยู่ร่วมกันมีความสุขและการทำงานราบรื่น

- จัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนโดยมีคณะกรรมการในตำบลสารจิตร
- จัดตั้งเมื่อปี 2555 ให้ชุมชนเตรียมพร้อมโดยใช้วิถีชุมชน ปลูกพืชที่ชุมชนนิยมนำมาทำอาหาร เช่น ผักบุ้ง ขี้เหล็ก สะเดา เพื่อใช้ในการทำอาหารพื้นบ้าน เพื่อเป็นการต้อนรับเมื่อมีผู้เข้าท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งโปรแกรมที่จัดให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมวิถีชุมชน
- ความคาดหวังและอย่างก้าวต่อไปของศูนย์เรียนรู้
- ให้ทุกคนในชุมชนกินดี อยู่ดี ไม่มีหนี้สิน
- ให้คนรุ่นหลัง สืบสาน ต่อไป ให้ยั่งยืน
- การสนับสนุนหรือบทบาทของธนาคารในอนาคตต่อศูนย์เรียนรู้
- ให้ ธ.ก.ส. ผลิตบุคคลากร ในด้านการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น
- ต้องการทำพิพิธภัณฑ์ว่าว
- ทำหอชมวิว
- ทำตลาดน้ำ ชมดอกบัว

ภาคเหนือ
ตอนล่าง

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ

ชุมชนบ้านคูกพัฒนา

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ ชุมชนบ้านคูกพัฒนา
หมู่ 12 ตำบลสารจิตร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

